

WWW.TINATURK.ORG

TINA

2014 - SAYI: 1-2

İÇİNDEKİLER

- 8 Dicle Kıyısında Geç Roma Dönemine Tarihlenen Bir Kale ve Nehir Limanı
HALUK SAĞLAMTİMUR
- 26 Liman Tepe 2014 yılı Sualtı Liman Kazıları
HAYAT ERKANAL, İRFAN TUĞCU, VASIF ŞAHOĞLU
- 32 Adrasan Tabak Batığı Sualtı Kazı Çalışmaları
HARUN ÖZDAŞ, HAKAN ÖNİZ
- 34 Gnalić Batığı – Rönesans Dünyasının Aynası
**IRENA RADİĆ ROSSI, MARIANGELA NICOLARDI*
- 53 2014 yılı Sualtı Araştırması ve Hisarönü Tunç Çağı Batığı Keşfi
A. HARUN ÖZDAŞ
- 56 Kekova Bölgesinde Bulunan Antik Çağ Limanları
ERDOĞAN ASLAN
- 76 Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları - 2014
MUSTAFA ŞAHİN - CAN CİNER
- 85 Serik Kıyıları Örneği ve Antalya Kıyılarındaki Arkeolojik Sualtı Araştırmaları
HAKAN ÖNİZ
- 92 İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi 2014: Kazı Sonrası Dokümantasyon ve Konservasyon Çalışmaları
UFUK KOCABAŞ
- 95 Çamaltı Burnu 1. Batığı Ahşaplarının Konservasyonu Tamamlandı
NAMIK KILIÇ

- 99 Deneysel Arkeoloji: Kiklad Tekneleri Canlandırma Projesi
OSMAN ERKURT
- 106 Keşifler Çağının Osmanlı Denizcisi: Piri Reis
İDRİS BOSTAN
- 114 Sultan Süleyman'ın Kartografi Piri Reis Sergileri Hırvatistan-Slovenya
- 118 "O An"
DONALD FREY
- 119 Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Uygulama ve Araştırma Merkezi
HAYAT ERKANAL, İRFAN TUĞCU, VASIF ŞAHOĞLU
- 127 Selçuk Üniversitesi Sualtı Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkez Binası Antalya Kemer'de Hizmete Girdi
CEYDA ÖZTOSUN
- 129 Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Programları
HAYAT ERKANAL, İRFAN TUĞCU, VASIF ŞAHOĞLU
- 132 Limen: Cultural Ports from Aegean to the Black Sea
İŞİL ÖZSAİT-KOCABAŞ, TANER GÜLER
- 133 "Uluslararası Önleyici Koruma Sempozyumu" 9-10 Haziran 2014 Tarihlerinde İstanbul Üniversitesi'nde Gerçekleştirildi
NAMIK KILIÇ

Kocadağ

Platform

117 metre

Mendirek

Asar Adası

MYNDOS İÇ LİMAN SUALTI ARAŞTIRMALARI – 2014

MUSTAFA ŞAHİN* – CAN CİNER**

Karya Bölgesinin kıyı kentlerinden birisi olan Myndos'da limanlar ve yakın kıyılarındaki 2005 yılından bu yana aralıklarla sualtı araştırmaları yapılmaktadır¹. 2012 yılında yapılan araştırmalarda bilinenin aksine kentin batısında

ikinci bir limanın olduğu anlaşılmıştır². 3-10 Ağustos 2014 tarihleri arasında sürdürülen 2014 yılındaki sualtı araştırmalarında ise öncelik Kocadağ olarak bilinen yarımada'nın güneyinde üçüncü bir limanın olup olmadığını belirlemek olmuştur³.

¹ ŞAHİN *et al* 2006, 176. Resim 9; ŞAHİN *et al* 2008; DUMANKAYA 2013; ŞAHİN *et al* 2014, 64.

² ŞAHİN *et al* 2014, 64.

³ 2005 yılındaki yüzey araştırmamız esnasında söz konusu alanda antik bir liman olabileceği düşünülmüş, ancak yeterli belge bulunamamıştı. Bu konuda ayrıca bkz. ŞAHİN 2007, 299 Resim 14.

Ayrıca mevcut limanların deniz tabanında inceleme yapılarak özellikle seramik kalıntılara göre kullanım dönemleri ve yapılan ticaretin boyutu ile ilgili ipuçları da araştırılmıştır. Bu makalede söz konusu araştırmalarda elde edilen bilgilerin ön tanıtımı yapılacaktır.

Myndos limanı hakkında ilk bahsedenlerden birisi olan Strabon, limanı "Limen Kleistos (Λιμὴν Κλειστός)" tarzında yapılmış limanlar arasında göstermektedir⁴. Myndos antik kentinin sahip olduğu liman havzasının tombolo şeklinde olmasının doğal liman oluşumuna olanak sağladığı görülmektedir⁵. Tombolo iç ve dış liman oluşturmak üzere Myndos antik kentinin fonksiyonunun gelişmesinde doğal ortam şartlarını hazırlamıştır. Kentin doğusunda yer alan sur duvarları Asar Adası'nı içine alacak şekilde uzatılmış, böylece liman havzasını da içine alan bir savunma hattı oluşturulmuştur. Asar Adası üzerinde, limanın girişinde ana kayanın tıraşlanması ile oluşturulmuş düz bir zemin bulunmaktadır. Ana kaya üzerindeki oyukların limanın girişini kapatan zinciri bağlamaya yönelik olduğu düşünülmektedir⁶. Ancak, mevcut genişliğin bir kule yapısına da uygun olduğu göz ardı edilmemelidir. Diğer bir ifade ile liman girişini kapatan olası zincir doğrudan kaya üzerine değil de, Vitruvius'un bahsettiği gibi kaya platform üzerine inşa edilmiş kuleye de bağlanmış olabilir⁷. Girişin hemen karşısında, Kocadağ'ın doğu yakasında, yer alan denizin içine doğru uzatılmış mendirek, limana girişin zincir veya kule ile güvence altına alınmış olduğuna işaret etmektedir⁸.

Myndos kentinde ilk olarak iç limanda çeşitli dalışlar yapılarak mevcut durum değerlendirilmesi ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Antik kentin liman girişinde olduğu bilinen mendirek temelini asar adasının kuzeye doğru uzanan sualtındaki kısmı ve Kocadağ mevkiinin güneye doğru uzanan karşılığında çeşitli keşif dalışları yapılarak temel kalıntılarının ne boyutta olduğu ve moloz dağılım alanı belgelenecek ileriki dönemlerde mendirek için yapılacak kazı, restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmalarının ne boyutta olabileceği konusu araştırılmıştır. Mevcut duruma bakıldığında liman girişinde bulunan mendirek kuzeybatı-güneydoğu yönlerinde Asar Adası ve Kocadağ arasındaki 155 metrelik açıklık içinde yer almaktadır ve mendirek ile Asar Adası arası 117 metredir (Fig. 1).

Harçlı bir zemin üzerine inşa edildiği görülen mendireğin uzunluğu 37.50 m, genişliği ise 27.88 metredir (Fig. 2-3).

Mendireğin uç kısmının oturduğu moloz taşlarla güçlendirilen harçlı taban deniz dibine doğru, 45 derecelik bir açı ile 19 metre derinliğe kadar inmektedir. Depremlerin meydana getirdiği tektonik hareketler sonucu ve insanların sebep olduğu tahribattan dolayı mendireğe ait birçok blok taşın deniz tabanına yayıldığı görülmektedir⁹. Orta bölümü liman girişi için geçit oluşturacak şekilde açıklık olarak bırakılmıştır. Ancak açıklığın ölçüleri tam olarak bilinmemektedir. Bu amaçla ileriki çalışmalarda mevcut yapı kalıntıları bütüncül değerlendirilecek ve çağdaşı örneklerle kıyaslanarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Fig. 1: Myndos liman girişine güneyden bakış.

çok blok taşın deniz tabanına yayıldığı görülmektedir⁹. Orta bölümü liman girişi için geçit oluşturacak şekilde açıklık olarak bırakılmıştır. Ancak açıklığın ölçüleri tam olarak bilinmemektedir. Bu amaçla ileriki çalışmalarda mevcut yapı kalıntıları bütüncül değerlendirilecek ve çağdaşı örneklerle kıyaslanarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

⁴ STRABON XIV, 2, 15.

⁵ ŞAHİN 2014, 64 fig. 1.

⁶ DUMANKAYA 2013, 69.

⁷ VITRUVIUS, 5, 12: "Limanlar, konumlarındaki kavis yapan veya içe dönük çıkıntı veya burunlar gibi doğal avantajlar varsa bu elverişli konuma göre etrafına revaklar veya tersaneler inşa edilmeli bu revaklardan iş merkezlerine geçilmeli her iki tarafta, zincirlerin gerilebileceği kuleler dikilmelidir".

⁸ DUMANKAYA 2013, 67.

⁹ DUMANKAYA 2013, 70.

*M. Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa.

**C. Ciner, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fig. 2: Antik liman girişinde Kocadağ'ın kıyısında yer alan mendirek kalıntısı. Depremler veya deniz suyunun yükselmesi nedeniyle günümüzde 50 cm kadar su altında kalmıştır.

Fig. 3: Antik liman girişinde Kocadağ'ın kıyısında yer alan mendirek kalıntısı. Kuzeyden genel görünüşü.

Fig. 4: Deniz tabanında sağlam halde bulunan Geç Roma-Erken Bizans dönemlerine tarihlenebilecek Suriye-Filistin amphorası.

Savaş veya istila gibi durumlarda liman girişinin nasıl kapatıldığını kesin olarak söyleyemsek de, Bizans Dönemi'nde kullanıldığı bilinen kısa mesafeli zincir çekme yöntemiyle liman girişinin mühürlenmesi daha önceki varsayımlarımızda olduğu gibi olası yöntemlerden biridir.

Bu kapatma tekniğine ait teknik donanım ait buluntuların izlerine mendirek alanının sediment örtüsü altında veya moloz döküntüsü arasında rastlamak ilerde yapılacak kazı çalışmalarlarıyla ihtimal dâhilindedir.

İleride yapılacak bu tür bir çalışma mendireğin yapım tekniklerini anlamamız konusunda da yardımcı olacaktır. Dalışlar sırasında Geç Roma-Erken Bizans dönemlerine tarihlenebilecek bir Suriye-Filistin amphorası da mimari döküntü üzerinde görülmüş ve fotoğraflanarak belgelenmiştir (Fig. 4).

Asar adasının doğu yönünde yapılan dalışlarda ise ada ve kıyı hattının birleştirilerek tek parça kesme taşlar ile sur duvarları oluşturulduğu ve oluşturulan bu hat ile liman içinin dış etkenlere karşı korunmasının sağlandığı görülmüştür (Fig. 5).

Yapı kalıntılarının dışında Doğu Liman ve Batı Limanı'nda sualtı araştırmaları yapılarak limanların dip yapıları incelenmiştir. Doğu Limanı'nda güneyden kuzey yönüne doğru en derin yerinden düz bir hat izlenerek buluntu durumu, mevcut dip yapısı, sualtı görüş durumu hakkında bilgi edinilmesi amacıyla birkaç dalış yapılmıştır (Fig. 6).

Dalışlar sırasında edinilen bilgiye göre; dip yapısının tamamen sediment örtü ile kaplı olduğu görülmüştür. Liman içinde en derin nokta 12,7 m olarak ölçüldü.

Fig. 5: Tavşan Adası ile anakara bağlantısını sağlayan sur duvarına kuzeyden bakış

Fig. 6: 2014 sezonunda su altında araştırma yapılan alanlar.

Yüze
Araştırma
Alanları

Dip seviyesindeki görüşün, dip akıntısı gibi tortu ve bulanıklığı giderecek etkenler olmadığından, görüşün, limanın diğer bölümlerine göre biraz daha bulanık olduğu, ancak yine de çalışmaya engel bir durum olmadığı tespit edilmiştir. Doğu Limanı içindeki araştırma noktalarından birinde iç limanın ortalarına doğru limanın doğu kıyısına yakın alanda, kıydan 55 m güneybatı yönüne uzanan tek parça kesme taşlardan oluşmuş, iskele olması muhtemel, yapı kalıntısına ulaşılmıştır (Fig. 7-9).

Fig. 7: Antik limanda bulunan taş iskelenin yukarıdan görünüşü.

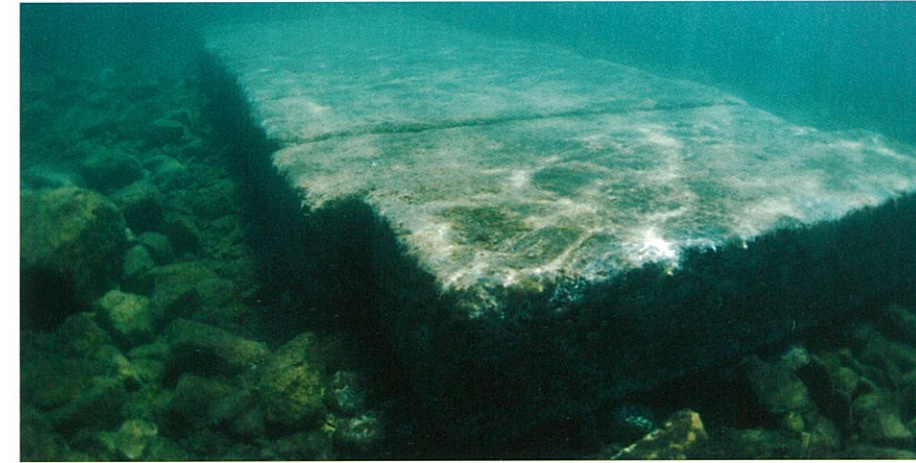

Fig. 8: Antik limanda bulunan taş iskeleden detay.

Fig. 9: Antik limanda bulunan taş iskeleden detay.

Yapının moloz döküntü genişliği 18 m olarak ölçüldü. Yine yapılan bu keşif dalışlarında liman içinde çeşitli dönemlere ait ve birbirinden bağımsız konumlarda seramik buluntulara rastlanmıştır (Fig. 10-12).

Myndos limanı günümüzde de tekneler için korunaklı bir alandır. Aynı zamanda popüler bir turistik mekan olması nedeniyle de tekne trafiği yoğun olarak yaşanmaktadır. Dalış yapılan dip yüzeyinde teknelerin çapalarına ait tarama izleri rahatlıkla görülmektedir. Kapların çoğunluğuna bakıldığında hasar ve aşınma durumunun az olduğu görülmektedir. Eserlerin deniz yatağının üzerinde uzun süre bu şekilde kalamayacağını bildiğimizden, çapaların yaptığı tarama sonucu deniz yatağının üzerine çıktıklarını düşünmekteyiz. Bulunan pişmiş toprak kaplara genel olarak bakıldığında M.S. 8. - 14. yüzyıllar arasına tarihlenebilecek geç dönem kaplar oldukları anlaşılmaktadır. Ancak, araştırmaların yüzeysel araştırması kapsamında yapılması nedeniyle, kaplar yüzeye çıkartılmadan sadece su altında fotoğraflanmış, hamur yapısı, kil çeşidi gibi tanımlayıcı bilgilere ulaşabilecek etraflıca incelemeler yapılamamıştır (Fig. 10-12). Bu nedenle tespit edilen tam seramikler de dahil olmak üzere tarihlendirme veya köken konusunda bu aşamada kesin bir sonuca ulaşmak mümkün değildir.

Bu olumsuzluklara karşın, liman tabanında üst bölümde geç döneme tarihlenebilecek kapların bulunması stratigrafinin düzenli bir şekilde oluştuğunu düşündürmektedir.

Antik limanlarda, tıpkı kara bölümünde olduğu gibi, deniz tabanında da çeşitli buluntuların yer aldığı bilimekteyiz. Liman tabanında ele geçecek buluntular araştırılan yerleşimin, farklı bölgelerle kurduğu ticari ilişkileri, ticaretin boyutlarını, ticari ürünlerin çeşitliliğini ve dönemin ekonomik düzeyini vermesi açısından son derece önemlidir. Bu duruma örnek olarak en başta Yenikapı, Samos, Sebastos, Portus, Limantepe gibi liman içi kazılarını ve buluntuların verdiği önemli bilgileri saymak mümkündür. Özellikle antik Yenikapı Limanı, onlarca dönüm alanı kapsayacak şekilde seramik döküntüsüne sahiptir¹⁰. Bu döküntü tabakasından tarihlemeye yardımcı olacak oldukça verimli bilgiler elde edilmiş, ayrıca seramik döküntü dışında liman tabanında ele geçen sikkeler de tarihlemeye katkı sağlamıştır¹¹. Yine Samos'da liman kazısında, M.Ö. 550 - M.S. 6. yüzyıl tarihleri arasında tarihlenen çeşitli buluntular sayesinde¹², Samos'un deniz gücü olarak etkinliğini ve ticaret hacmini takip etmek mümkün olmuştur.

Seramik buluntuların tarihleme ve üretim yerleri konularında yapılan etraflıca çalışmalar sayesinde limanlardaki bu tür seramik döküntü guruplarından yukarıda da verdiğimiz örneklerde olduğu gibi bir liman kentinin denizlerdeki etkinlik durumunu, ticari ilişkilerini, şehrin ekonomik gücünü belirlemek ve muhtemel sikke buluntuları ile de yine güvenilir tarihlemeler yapmak mümkündür.

¹⁰ PERİNÇEK 2010, 206-207.

¹¹ GÖKYILDIRIM-ÖZTOPBAŞ-TAN 2007, 305.

¹² SIMOSSİ 1991, 284-287.

Fig. 10: Deniz tabanında bulunan kap parçalarına ait bir örnek.

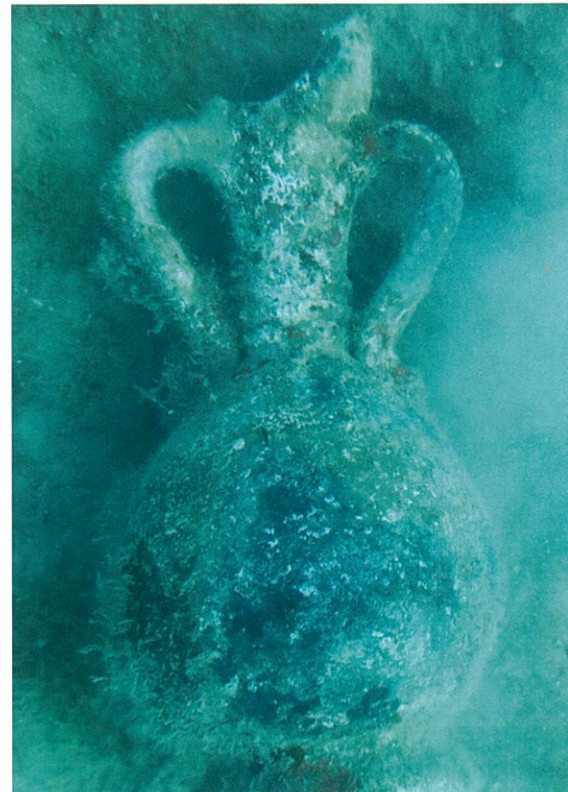

Fig. 11: Deniz tabanında bulunan sağlam yakın kap örneği.

Antik Myndos Kenti hakkında antik kaynaklarda fazla bilgi bulunmadığı ve kent hakkındaki bilgilerimizin sınırlı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa, kentin tarihi hakkında bilgi verecek her türlü kaynağı değerlendirmemiz gerektiği anlaşılacaktır. Bu nedenle liman tabanında sediment örtüsü altında ulaşabileceğimiz bilgiler büyük bir önem teşkil etmektedir. İleriki çalışmalarda liman içinde dip yüzeyinde birkaç farklı noktadan yapılacak sondaj açmaları ile buluntu yoğunluğunun ne durumda olduğu görülebilecek ve daha kapsamlı bir çalışmanın gerekli olup olmadığı netlik kazanacaktır. Elde edilen sonuçlar tatmin edici düzeyde olursa ileride liman içinde de bir sualtı kazısı planlanacaktır. İç limanın nispeten küçük boyutları göz önüne alındığında burada yapılacak bir liman kazısının aşırı maliyetli olmayacağı ve yine kalabalık bir kazı ekibine gereksinim duyulmadan liman kazısının kara kazısı ile eş zamanlı sürdürülebileceği düşünülmektedir.

Son olarak Kocadağ olarak adlandırdığımız yarımadaının güneyinde, "Şampanya Koyu" olarak bilinen alanda ger-

¹³ ŞAHİN 2007, 304 Resim 10.

¹⁴ ŞAHİN 2007, 299 Resim 14; ŞAHİN et al 2008, 4 Resim 11.

¹⁵ Ayrıca bkz. ŞAHİN et al 2008, 9 Resim 11.

Fig. 12: Deniz tabanında bulunan sağlam yakın kap örneği.

çekleştirdiğimiz sualtı araştırmasından bahsetmek istiyoruz (Fig. 6)¹³. 2005 yılındaki araştırmalarımız esnasında, bu koyun, denize açık bir alanda olmasına rağmen Çavuş Adası'nın tam karşısına gelecek şekilde yer alması nedeniyle Myndos'un ilk yerleşimine ait bir liman olabileceğini düşünmüştük¹⁴. Liman olduğunu gösterir herhangi bir kalıntıya rastlamak umuduyla yaptığımız dalışlarda deniz tabanında düzgün kesilmiş köşeli mimari bloklardan başka, burasının liman olduğuna işaret edebilecek herhangi bir kalıntıya rastlayamadık (Fig. 13)¹⁵.

Deniz tabanında gelişigüzel bulunan mevcut mimari blokların yarımadaı çevreleyen Mau-

solos Dönemi sur duvarlarına ait olduğunu düşünüyoruz. Bu bölümde seyrek de olsa deniz tabanında seramik parçalarına rastlanmıştır. Bu parçalar anakaradan sürüklenmiş olabileceği gibi teknelerden de düşmüş olabilir. Bu nedenle şimdilik kronoloji ve ticari ilişkiler konusunda seramik parçalarını göz önünde bulundurmamak istemiyoruz.

Fig. 13: Şampanya Koyu'nda deniz tabanında yer alan mimari bloklar.

KAYNAKÇA

- DUMANKAYA 2013 Dumankaya, O., *Bodrum Yarımadası Antik Limanları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2013.
- GÖKYILDIRIM-ÖZTOPBAŞ-TAN 2007 Gökyıldırım, T., Öztöpaş, S., Tan, B., *Gün Işığında: İstanbul'un Sekizbin Yılı*, İstanbul 2007, 305.
- PERİNÇEK 2010 Perinçek, D., "Yenikapı Kazı Alanı'nın Son 8000 Yıllık Jeoarkeolojisi ve Doğal Afetlerin Jeolojik Kesitteki İzleri", *1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Arkeoloji Müzeleri 2010, 206-207.
- SIMOSSI 1991 Simossi, A., "Underwater excavation research in the ancient harbour of Samos: September-October 1988", *International of Journal of Nautical Archaeology* 20.4, 1991, 284-87.
- STRABON *Geographika* Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası* (Geographika), A. Pekman (Çev.), İstanbul 2000. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ŞAHİN 2006 Şahin, M., "Myndos 2004 Yılı Yüzey Araştırması", 23. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 30 Mayıs - 03 Haziran 2005 Antalya, Ankara 2006, 171-184.
- ŞAHİN 2007 Şahin, M., "Myndos Yüzey Araştırmaları 2005", 24. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 29 Mayıs - 02 Haziran 2006 Çanakkale, Ankara 2007, 293-306.
- ŞAHİN vd. 2008 Şahin, M., Gündüz, S., Aslan, E., "Myndos Sualtı Araştırmaları 2006", 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 28 Mayıs - 01 Haziran 2007 Kocaeli, Ankara 2008, 1-10.
- ŞAHİN 2014 Şahin, M., "A New Discovery in the Myndos Harbor Survey: The West Harbor", *TINA Maritime Archaeology Periodical* 1, 2014, 64-69.
- VITRUVIUS *De Architectura* Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap* (The Ten Books on Architecture), S. Güven (Çev.), İstanbul 1990.